

BEHOVET AV EN GENOMGRIPANDE SAMHÄLLSOMVANDLING

TORBJÖRN EBENHARD

Iskrivande stund (maj 2021) sitter parterna i den globala konventionen om biologisk mångfald (CBD)¹ och förhandlar om en ny strategi. Det handlar om globala mål för perioden 2020–2050, med milstolpar som ska nås till 2030. Den nya strategin skulle ha antagits vid ett partsmöte i oktober 2020, men coronapandemin har satt käppar i förhandlingshjulen, och beslutet väntas komma under 2021 istället. Under tiden pågår dock förberedande möten och konsultationer om innehållet i strategin. De två avgörande frågorna är hur ambitiösa de nya målen ska vara och hur man skriver en strategi så att CBD:s parter ska lyckas bättre med genomförandet.

Senaste utvärderingen av CBD:s resultat, det vill säga ländernas genomförande av beslutade arbetsprogram och strategier, visade att inget av konventionens 20 globala Aichi-mål nås.² Sex av målen nås delvis, exempelvis när det gäller att anta nationella strategier, identifiera invasiva främmande arter, avsätta skyddade områden och få Nagoyaprotokollet om tillträde till genetiska resurser att träda i kraft. Målet för skyddade områden var att avsätta 17 procent av landarealen och 10 procent av haven, och det ser ut att ha lyckats, i formell mening. Problemet är att områdena ofta bara är skyddade på papperet, inte i praktiken. Målet innebar att skyddade områden skulle ge effektivt skydd för representativa ekosystem, i ett landskapsekologiskt sammanhang, men detta har inte uppnåtts. Misslyckandet beror på att länderna satt för låg ambitionsnivå i sina nationella mål och på att de inte heller genomfört tillräckligt kraftfulla åtgärder för att nå dem, än mindre att nå de globala Aichi-målen. Ett problem var sannolikt att dessa var globala mål, som länderna tillsammans skulle nå, men utan fördelat ansvar. Det har hävdats att många CBD-parter inte känt ägandeskap och att Aichi-målen var otydliga, orealistiska och svåra att kommunicera.

IPBES har i sin globala rapport om tillståndet för den biologiska mångfalden³ tydligt visat att förlusten av biologisk mångfald fortsätter, vilket också underminerar möjligheten att nå FN:s globala mål för hållbar utveckling. IPBES har analyserat de viktigaste direkta och indirekta drivkrafterna i samhället som leder till förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. De globala trenderna visar på fortsatt hög eller ökande press på biologisk mångfald. För att vända kurvan behövs en genomgripande samhällsomvandling (*transformative change*), som berör alla samhällsaktörer och alla departement inom en regering. Utmaningen för CBD blir då att ta tillräckligt ambitiösa nya beslut för att möjliggöra en sådan utveckling.

Samtidigt har det hävdats att Aichi-målen var för ambitiösa och därför omöjliga att nå. Med det resonemanget skulle CBD nu istället sänka ambitionsnivån och anta mer

1 Se Ebenhard, 2021, s. 34–37 i denna bok.

2 CBD, 2020a.

3 IPBES, 2019.

realistiska mål. Men det skulle sannolikt innebära att FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030 inte kan nås och att CBD:s egen vision om att människan ska leva i harmoni med naturen år 2050 enbart förblir en vision.⁴ Nu mer än någonsin tidigare är det alltså uppenbart att människans välbefinnande hänger på vår förmåga att nyttja ekosystemtjänsterna på ett hållbart sätt, samtidigt som vi motverkar klimatförändringarna. I de pågående förhandlingarna inom CBD är det tydligt att världens länder förväntar sig att naturen ska försörja en stadigt växande befolkning, och gärna formulerar mål om hur mycket mer den biologiska mångfalden ska leverera, vilket i strikt mening ligger utanför konventionens mandat och syfte. När Aichi-målen skrevs (2010) var tonen annorlunda, då låg fokus på att vårt nyttjande måste bli hållbart, vilket det fortfarande inte är; människans ekologiska fotavtryck är större än jordens produktion av förnybara resurser, och förlusten av biologisk mångfald fortsätter. En hög ambitionsnivå för målen kan inte enbart handla om att göra ett större uttag av naturresurserna, utan om att mena allvar med att nå långsiktig hållbart nyttjande av biologisk mångfald.

Just nu finns på förhandlingsbordet ett kort utkast till strategi för CBD⁵, som är mycket preliminärt. Här beskrivs kortfattat de viktigaste komponenterna för ett mer effektivt genomförande. Hit hör en förbättrad finansiell mekanism som kan stödja utvecklingsländerna i deras genomförande, olika funktioner för att höja kompetens och kapacitet, mekanismer för bred delaktighet och deltagande, inkluderande styrformer, hela regeringens engagemang och framför allt ”mainstreaming” av biologisk mångfald i hela samhället, det vill säga att biologisk mångfald upplevs som en viktig fråga av alla aktörer i samhället. En viktig knäckfråga är hur ansvaret för att genomföra strategin ska fördelas mellan världens rika och fattiga länder. Vilka ska bekosta bevarandet, och vilka ska få dra nytta av de ekosystemtjänster den biologiska mångfalden levererar? De nya målen kommer liksom Aichi-målen att vara globala, men nu talas om ansvarsskyldighet och ansvarsutkrävande för enskilda länder och att konventionens parter ska göra frivilliga åtaganden för att visa hur de ska bidra till att de nya globala målen uppnås. Så samtidigt som tecknen hopar sig när det gäller behovet av genomgripande samhällsförändringar så är frågetecknen många när det gäller genomförandet.

REFERENSER

- CBD. 2020a. *Global Biodiversity Outlook 5. Summary for policymakers*. CBD-sekretariatet: Montreal. <https://www.cbd.int/gbo/gbos/publication/gbo-5-spm-en.pdf>
- CBD 2020b. Update of the zero draft of the post-2020 global biodiversity framework. CBD/POST2020/PREP/2/1. <https://www.cbd.int/doc/c/3064/749a/of65ac7f9def86707f4eaefa/post2020-prep-02-01-en.pdf>
- Díaz, S. et al. 2020. Set ambitious goals for biodiversity and sustainability. *Science* 370:411–413. <https://doi.org/10.1126/science.abe1530>
- IPBES. 2019. *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. Díaz, S. et al. (red.). IPBES-sekretariatet, Bonn. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3553579>

4 Díaz et al., 2020.

5 CBD, 2020b.